

JESÚS MONCADA, ESCRIPTOR

Text: LLUÍS BONADA / Fotos: MIREIA MARGENAT

"No sóc el cronista de Mequinensa"

Jesús Moncada (Mequinensa, 1941) ha publicat la novel·la 'Estremida memòria', un viatge a la Mequinensa del 1877, un viatge al record d'uns crims de sang, els d'un recaptador d'impostos, d'un guàrdia civil i d'un traginer.

És la nova novel·la de l'autor de *Camí de sirga* (1988), llibre traduït a onze idiomes, i publicada després de *La galeria de les estàtues*, apareguda l'any 1992 i traduïda a dos idiomes. *Estremida memòria* fa 350 pàgines, comença amb la frase "La súplica estremida, 'No hi vagis, Agustí, queda't a casa', el segueix passadís avall" i acaba amb aquesta: "Una pietosa mort va endur-se'l a la callada: amb un atac de cor, mentre dormia".

—*Què hi heu trobat de nou, a Mequinensa, que justifiqueu un retorn novel·lístic?*

—Home, em penso que Mequinensa, com qualsevol altre indret, sempre és un niu de temes per a un escriptor, i en aquest cas és un fet present en la memòria col·lectiva de Mequinensa encara ara, des de fa cent vint anys.

—*Per tant, us interessa tant el fet com la memòria del fet, oi?*

—Sí. El fet és del 1877, però la repercussió arriba fins al moment actual.

—*En el text de presentació de la novel·la parleu d'un valuósíssim manuscrit descobert no fa gaire. És un recurs literari?*

—No és cap recurs. El manuscrit de l'escrivà existeix realment i va ser trobat en unes circumstàncies gairebé novel·lesques que es diuen al llibre.

—*És a dir, que en aquesta presentació sou totalment sincer.*

—Sí, no hi ha cap simulació.

—*Per què comenceu amagant el fet, envoltant-lo de misteri? Potser perquè considereu que és més important el que gira al seu voltant?*

—Aquesta és una de les raons i després, per pura picardia literària.

—*El món, la visió d'Estremida memòria, és complementari o radicalment diferent de la Mequinensa de la vostra obra anterior, de Camí de sirga, per exemple?*

—Jo l'he concebuda com una novel·la totalment a banda. L'escenari és el mateix, però un segle abans. No té cap intenció d'enllaçar amb les altres o de ser-ne la continuació, encara que hi hagi algun personatge que pot haver sortit esmentat a les altres.

—*I pel que fa a l'estil, la fidelitat a l'estil de l'obra anterior és total?*

—Això, ho dirà el lector, que ho veu des de fora.

—*Però en el vostre cap heu pensat en cap replantejament, modificació o retoc?*

—Em penso que hi ha hagut una evolució des de les primeres coses fins a l'actual. La veu és la mateixa. Potser s'ha enriquit amb matisos, o vés a saber.

—*Vés a saber, dieu. No hi heu reflexionat?*

—És clar que hi he reflexionat. Em plantejo cada llibre com si comencés de cap i de nou.

—*Us costa més trobar la paraula justa ara que abans?*

—Sempre em costa molt. És un esforç continu.

—*I l'angoixa us abandona, amb el llibre publicat?*

—Mira, treballa tant el llibre que quan el dono per bo és perquè ja he esgotat totes les possibilitats i en

"Si m'hi hagués quedat, probablement no hauria escrit mai sobre Mequinensa. Hi ha un altre distanciament, donat per l'humor, que et permet d'observar els esdeveniments."

aquest moment desapareix aquesta angoixa i n'apareixen unes altres.

—*Creieu que heu tret de Mequinensa més coses de les que hi ha o que tan sols n'heu elaborat unes mostres, uns extrems?*

—N'he extret una part del que hi pot haver, però ho he fet com a novel·lista. Es a dir, mai no he pretès fer una crònica, fer crònica d'aquests fets, encara que, és clar, procuro que la base històrica, especialment en aquest cas, sigui la més exacta possible. Per exemple, l'incident de la bandera feta malbé és rigorosament exacta.

—*Si provem d'identificar algun tret de l'obra de Moncada veurem, crec, que l'encaix dels personatges en el seu ambient, social, humà i paisatgístic, és potser un dels punts més destacats. Sou conscient d'aquesta característica?*

—Sí, perfectament. És a dir, mai no he pogut pensar que un personatge sigui una mena de cosa aïllada que pot viure d'esquena al món que l'envolta. Aleshores, aquest món el condiciona i sobretot l'entramat social d'una col·lectivitat petita és especialment condicionant, sobretot en un fet com el que serveix de base a la novel·la, fet que provoca la reacció de tota la vila.

—*Això és el que us porta a no dirigir una atenció exagerada a uns personatges?*

—N'hi ha uns que fan el paper com si diguéssim de protagonistes, però no són mai únics.

—*L'equilibri entre els personatges i l'ambient és el que us permet de cobrir-ho tot sota el mateix estil, el mateix to estilístic?*

—Sí, forma un tot. Són elements d'un tot.

—*Aquesta característica va ser perseguida per l'autor o és el resultat, més o menys espontani, de la forma que us semblava més còmoda, en la qual us trobàveu més bé?*

—De totes dues coses.

—*És a dir, que hi ha hagut reflexió prèvia.*

—Sí, sempre. La gestació dels meus llibres és llarga. La d'aquesta ha durat quatre anys. Més o menys com les altres.

—*Tot i el component angoixant de l'escriptura, el fet d'haver trobat una veu personal i, pel que es veu, tan eficaç, us deu haver tranquil·litzat i us deu donar ànims, no?*

—He dit abans que cada vegada que començo un llibre començo de cap i de nou i això amb totes les conseqüències; i les angoixes hi són sempre. Escriure llibres al capdavant només et dona una sèrie de coneixements tècnics que mai no et resolen una novel·la i que, quan hi penses, hi perds més temps que no cal. Perquè ni la primera redacció, ni la se-

gona, ni la tercera, ni la quarta no són les bones. En el meu cas, eh!

—*Pere Gimferrer deia recentment en aquesta revista que hi ha escriptors que escriuen sempre el mateix llibre. Seria fàcil de dir que el Jesús Moncada de Mequinensa escriu sempre el mateix llibre.*

—No sé què dirà de mi. No sé si el meu cas és el dels escriptors que sempre escriuen el mateix llibre. No ho sé. Això es veu millor des de fora. No em rellegeixo, si no és per obligació, i l'altre dia que vaig rellegir *Camí de sirga* vaig veure que era estilísticament molt diferent del que he fet en aquesta darrera novel·la.

—*I què hi ha de diferent entre aquell estil i el d'ara?*

—Trobo que, per exemple, en aquest cas els períodes són més curts. Després, que hi ha una nova manera d'integrar els diàlegs dins el pensament

dels personatges. Aquests elements són la prova d'una evolució. Vaja, és d'aquests que en tinc consciència. L'estil és construït en funció de la història que vas explicant. Cada història requereix un tractament específic. Potser en els altres llibres l'estil era més barroc perquè el tema s'ho portava. I, pel que fa a l'estructura, aquesta crec que té més estructura de novel·la, cosa ja evident a *La galeria de les estàtues*.

—*Creieu que, si us haguéssiu quedat a viure a Mequinensa, hauríeu fet la mateixa obra?*

—Si m'hi hagués quedat, probablement no hauria escrit mai sobre Mequinensa. Em penso que l'allunyament m'ha donat una perspectiva que probablement no hauria tingut, si m'hi hagués quedat. El bosc, no el veus fins que no en surts. A dintre només veus arbres. I després hi ha un altre dis-

tanciament que ve de l'humor, o de la ironia, i això et permet d'observar els esdeveniments millor. Coses que, vistes de prop, semblen fonamentals o molt importants, de lluny no ho són tant o desapareixen. I, en canvi, pots aïllar-ne i destacar-ne unes altres que no hauries vist per culpa de la proximitat i de la teva implicació en el fet.

—*El contrast entre la Mequinensa desapareguda amb la construcció del pantà i la nova Mequinensa d'ara, més impersonal, ha estat, per al novel·lista, un bé de Déu, no? Li ha permès de copsar millor la Mequinensa d'abans.*

—Sí, és clar. Tots els esdeveniments tenen moltes interpretacions i a vegades conseqüències inesperades. La desaparició de la vila va donar lloc a *Camí de sirga* i després uns altres fets de la història de la vila, unes altres novel·les, *La galeria de les estàtues*, en part, i aquesta d'una manera total. Hi ha un

"He concebut la novel·la totalment a banda de les altres. L'escenari és el mateix, però un segle abans. No té cap intenció d'enllaçar-hi o de ser-ne la continuació, encara que s'hi repeteixi algun personatge."

tall. Ara, també he de dir una cosa. A vegades és més aparent que real. La vila vella no era només les cases i els molls, era la gent. I l'esperit de la gent, en certa manera, només en certa manera, ha continuat. I vull aclarir que no sóc un escriptor nostàlgic que viu del passat.

—*La Mequinensa actual, construïda com si fos una colònia, deu plantejar alguns problemes específics al novel·lista. Els canvis no saps si són producte dels canvis generals de la societat dels anys 70 o dels canvis específics de Mequinensa.*

—Aquí, hi juguen totes dues coses. Jo crec que, d'una banda, el canvi és degut justament a la desaparició d'un sistema de vida i d'una població des del punt de vista físic. I d'una altra, que la Mequinensa actual sofreix totes les transformacions que afecten la resta del país. En especial, una clara tendència a la uniformitat.

—*Deieu suara que no sou un escriptor nostàlgic. Però no creieu que l'èxit dels vostres llibres es basa, en una part difícil de quantificar, en la seducció d'un món perdut?*

—Bé. Vull fer un aclariment. Al capdavall, aquell món és el món de les meves arrels, com una altra persona pot tenir-ne un altre. Les relacions amb la infantesa. Això d'una banda. I després, si el lector se sent atret pels mons perduts caldrà preguntar-ho a ell. La infantesa és un món perdut i, a més a més, irrecuperable, és clar.

—*El títol. La paraula "estremida", força insòlita, la vàreu trobar; utilitzada per qualificar la memòria, ben aviat?*

—Vaig pensar molt el títol. Vaig fer-ne una llista a mesura que anava escrivint la novel·la, prenent nota dels que se m'acudien. I quan se'm va acudir aquest vaig saber que no en podia posar cap altre. I em sembla que, quan el lector s'endinsarà en el llibre, ho entendreà.

—**Traduïu molt. I sovint, amb pseudònim. Sobretot quan els textos són eròtics o pornogràfics. Per què?**

—**No sempre ho faig amb pseudònim. De vegades. Tradueixo molt perquè ho necessito per guanyar-me la vida. És una feina alimentària, encara que la faig amb molt de gust. És un exercici literari molt interessant, sobretot quan t'enfrontes amb textos que t'obliguen a buscar, a enfrontar-te amb totes les possibilitats expressives de la llengua, cosa que t'enriqueix.**

—Exacte, i sobretot per a un escriptor català que no pot comptar amb grans ingressos pels drets d'autor. Però em considero afortunat de poder viure fent el que m'agrada.

—*Les disset traduccions fetes i les reedicions de l'obra original no us permeten una vida de luxe?*

—No. Em permeten de sobreviure.

—*Ni viatges pagats?*

—No. Tan sols un a Berlín, fa un parell d'anys, invitat per la universitat. Però no ho trobo pas a faltar. M'agrada més de viatjar pel meu compte.

—*Com reaccioneu quan veieu escrit Camí de Sirga, amb la "s" majúscula?*

—Doncs penso que potser qui ho ha escrit s'hauria d'haver informat una mica més, perquè ho he vist amb una freqüència notable. És una cosa que em sorprèn. No costa pas tant de consultar el diccionari.

—*La vostra vida, amb l'èxit literari, ha canviat? Feu la mateixa vida d'abans?*

—Sempre. De "l'èxit", entre cometes, procuro oblidar-me'n.

—*Feu una vida molt metòdica, oi? Sempre us trobo passejant per Barcelona pels mateixos llocs i a les mateixes hores.*

—Sí. Perquè necessito passar moltes hores a la taula de feina. Sóc dels qui pensen que les novel·les són un 1% d'inspiració i un 99% de transpiració. Quan acabo d'escriure, sovint els meus itineraris són previsible, perquè són marcats per les llibreries, de vell o de nou, o per les cases de música, on vaig sovint a xafardejar i a buscar llibres o compactes. I a les mateixes hores, perquè procuro fer un horari regular. Quan treballes pel teu compte, l'autocontrol és bàsic. Si no, acabaries dispersant-te. Sempre trobaries un motiu per no posar-te a la feina.

—*Autocontrol econòmic, també, no? Sense un control dels diners, sense un estalvi, hauríeu de buscar feina, oi?*

